

SZEMLE

Bibliotheca Corviniana. (Bp.) 1976.
Magyar Helikon. 323 p. 114 t.

Az 56 (A/5) iv terjedelmű, Zanders ikonolux papíron monotype garamond betűvel készült mű a Corvina könyvtár történetének, a fennmaradt hiteles korvináknak a leírását tartalmazza, 114 színes táblával, rövidítésjegyzékkel és névmutatóval.

A magyar reneszánsz kultúra legnagyobb és leghiresebb alkotása Mátyás király könyvtára - írják Csapodi Csaba és Csapodiné Gárdonyi Klára - a korvínák avatott ismerői - amely nemcsak a király hatalmát fitogtató könyvmúzeum volt, hanem az emberi szellem nagy alkotásainak összegyűjtésére törekvő, tartalmi értékek kedvéért létrehozott könyvtár. A fény és pompa, a kódexek gazdag köntösben való megjelenése csak az értékes tartalom méltó kerete volt.

Semmiféle közvetlen forrás nem szól arról, mikor kezdte meg Mátyás király a tudatos könyvgyűjtést. Nem határozható meg a könyvtár alapítási éve sem. (Valószínűleg nem is volt, Mátyás humanista-reneszánsz műveltsége és neveltetése révén már ifjúkora óta gyűjtötte a könyveket). Az első forrás, amely már rendszeres könyvgyűjtésről és egyben önálló könyvmásoltatásról szól, Mátyás király válaszlevele a római akadémia elnökéhez, Pomponius Laetushoz 1471-ben. Ebből tudjuk meg, hogy Mátyás Rómában könyveket szereztetett be, Blandius személyében már volt miniátora, az akkori olasz humanisták pedig könyveket ajánlának fel a királynak. (Ez a levél tehát nem a kezdetet jelenti, az néhány évvel előbb volt).

A könyvtárfejlődés első szakasza Galeotto Marzio humanista, Janus Pannoniusz barátjának nevéhez fűződik. Ez a korszak 1472-ig tart. A korszak végén már jelentékeny kötetsszámú humanista könyvtárral kell számolnunk. Janus Pannoniusz bukásának, majd halálának következménye négy évig tartó stagnálás volt. 1476-ban a királynak aragóniai Beatrixszel kötött házassága adott újabb kedvező fordulatot a könyvtár életének. A királynéval olasz-reneszánsz szellem költözött Budára, ez hatott a fellendülésre, nem a királyné személye. Nem is aragóniai, hanem a firenzei hatás erősödött meg Marsilio Ficino, Francesco Bandini és Taddeo Ugoletto révén.

A Corvina egyik hírnevét görög kódexgyűjteményének köszönhette, amelynek összegyűjtése elsősorban Ugoletto érdeme, aki felkutatta a világpiacot és Törökországból, majd Görögországból vásárolt kódexeket.

A Budaï palota Dunára néző, keleti oldalán, az első emeleten, közvetlenül a királyi kápolna mellett volt a magas boltozatu könyvtárhelyiség, ehhez csatoltak később egy másik is. A falak mentén köröskörül aranyozott polcokon helyezkedtek el első táblájukra fektetve a szakok szerint csoportosított kódexek, aranyozott címeres bőrkötésben, aranyozott ezüst vagy zománctisztes veretekkel, csatokkal. A por ellen színes-aranyos szövésű függönyök védték a könyveket.

Ugoletto érdeme a korvínák címerekkel való ellátása is. A fennmaradt könyvek nagy részén azonos (bár nem egy kéztől származó) címer látható: négyosztatu címerpajzs vörös-erzüst magyar vágásos címer és vörös alapon cseh ezüstoroslán, közepén szív-pajzsban kék alapon fehér holló.

A kötédiszítés motivumai részben olasz hatást, részben a korábbi magyar kolostori könyvkötészet hatását mutatják.

A budai könyvtár kódexei mégsem annyira diszítésükről, mint inkább magának az írásnak szépségéről voltak nevezetesek. Ezek: humanista kurzív, gotiko-antikva és antikva rotunda írások. A görög kéziratok betűtípusa: görög minuscule cursiva.

Bécs elfoglalása fordulópont a Corvina könyvtár történetében. Nem Bécs kulturális hatása miatt, hiszen Mátyás könyvtára messze előtte járt a Habsburgok könyvgyűjteményének, a magyarországi humanizmus sokkal megelőzte az ausztriaiakat. Inkább a tekintélynövekedés és a politikai aktivitás fokozta a király könyvgyűjtésének egyre nagyobb erőfeszítéseit. Ez olyan tervszerűséggel történt, amelynek végső célja a "teljes" könyvgyűjtemény, az akkor ismert "összes mű" gyűjteménye lett volna.

Számos firenzei diszítésű kódex való ezekből az évekből: Petrus Ceninius, Francesco Cherico munkái, az utóbbi egyik legszebb munkája a Petrarca-Dante kódex, amelyet valószínűleg esküvői ajándékkul készítettett Mátyás Beatrixnak. A Di Giovanni testvérpár miniaturáit sorrendben Attavante kódexei követik. Ő változatosságra törekedett, a keretekben elhelyezett mellképekkel mindig a kódex tartalmát igyekezett követni. Rajzai finom kivitelűek, alakjai azonban sokszor sablonszerűek.

Nagyobb méretű festmény csak három korvinában található: a brüsszeli Missaleban, a Vatikáni Breviáriumban és a Martianus Capellában.

Attavante gyakran használja diszítőelemnek az un. "Mátyásemblémákat": a kutat, hordót, sárkányt, éggömböt, kova-taplót, ékköves gyűrűt, homokórát és méhkast. Ezek jelentésére csak következtetni tudunk.

Budán is volt kódexműhely, északolasz hatást mutató, de sok más elemet is tartalmazó művészetet képviselt. Mátyás - feljegyzésekből tudjuk - Felix Ragusinus vezetésével 30 irnokot foglalkoztatott.

A könyvtár tudományos gyűjtemény, de nem a mai értelemben. A humanizmus eszményképe a klasszikus ókor: görög és latin auktorok alkotásai, hozzájuk számítva az ókori világban élt egyházatyákat, a keresztény irodalom első századait. Ez a tudás tárháza, ezt igyekezett Mátyás összegyűjteni. A fejlődést a király halála megszakította.

Nem tudjuk, mennyi volt a könyvek száma. Nem hiteles források szélsőséges értékekről beszélnek: 50 000 kötettől 500 kötetig feltételezik az állományt. Csapodi és Gárdonyi több feljegyzés alapján történt logikai okfejtéssel mintegy 3000 kötetre becsüli a korvinák hajdani számát.

Mátyás halála után megindult a könyvtár pangása, majd züllése. A kortársak poros, egérrágta könyvekről irnak, a könyveket ellopkodták, majd a törökök bevonulásakor és Buda visszafoglalásakor is pusztultak.

A magyar humanizmus büszkesége így szétszóródott, nagy része elpusztult. Mégsem kell azt gondolni, hogy a Corvina könyvtár hatástalanul semmisült meg: a Corvinákból nyugatra vitt könyvek nagymértékben hozzájárultak a középeurópai humanizmus fejlesztéséhez. Nem egy görög auktor van, akinek munkája eredeti nyelven vagy fordításban a Corvin-könyvtárbeli példányból került tudományos használatba. Az Alpoktól északra fekvő Európa főleg innen merítette a görög szerzők munkáit.

Mátyás király könyvtárának katalógusa nem maradt fenn. Ami könyv még megmaradt - tizennégy ország negyvennégy városának negyvennyolc könyvtárába szóródott szét. Ezeket ismerteti a jegyzék, de csak a hitele-

seket, amelyekről a címer vagy más bejegyzés bizonyítja, hogy a király vagy a királyné tulajdonában voltak. Az újonnan felfedezett hiteles korvinákat viszont felvették a jegyzékbe. Igyekeznek az egyes művek tartalmát is bemutatni. Részletesen, teljes egészében felsorolják az egyes kódexekben található valamennyi munka címét és tartalmi ismertetését is.

Az őrzési helyek szerint csoportosított kódexek jegyzékét egy olyan korvina zárja le, amely ma már nincs. Az a varsói Chrysostomus-korvina, amely elégett a második világháború alatt, de pontos leírása és képe ismeretes nyomtatott katalógusokból.

A művet 104 színes tábla zárja le, amelyeket különböző európai és északamerikai könyvtárak és név szerint felsorolt fényképészek készítettek.

SZEPESINÉ BENDA Mária

GYIMES Ferenc: Magyar nyelvű zenei könyvek a közművelődési könyvtárakban. (Ajánló jegyzék). (Összeáll. --.) [Közread.] az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1976, Népművelési Propaganda Iroda. 344 p.

Köztudott, hogy hazánkban az utóbbi évek során egyre több zenei könyvtár ill. részleg, fonotéka jött és jön létre. A zenei részlegekben működő könyvtárosok - akiknek speciális továbbképzését a KMK az MKE Zenei Szekciójával közösen szervezett tanfolyamon biztosítják - most Gyimesi Ferenc szakkibibliográfiájával kaptak újabb segítséget megnövekedett szakmai igényeik kielégítéséhez.

A szerény, szűkre szabott előszóban a szerző - az Állami Gorkij Könyvtár Zeneműtárának munkatársa, több hasznos zenei bibliográfia, tájékoztató kiadvány összeállítója - így határozza meg a könyv célját: "Az alapvető koncepció egy magyar nyelvű, zenei tárgyú ismeretterjesztő és szakkönyveket tartalmazó jegyzék összeállítása volt, amely gyűjtőkörét a retrospektív szakkibibliográfia igényével vonja meg... Összeállításunk tájékoztatást-eligazítást kíván nyújtani a legkülönbözőbb céllal megjelent könyvek és tanulmányok között."

A bibliográfia, melyet Gyimes az OSzK, a Magyar Zeneművészek Szövetségének Könyvtára és az Állami Gorkij Könyvtár Zeneműtárának állományára alapján állított össze, 1389 számozott tételt tartalmaz, melyek közül a legkorábbi 1867-ben, a legkésőbbiek pedig 1974-ben jelentek meg. Az anyag közlése szakrendi csoportosításban (a RILM-Répertoire internationale de la littérature musicale - szakrendjének adaptálásával) történik, a következő tizenegy nagy fejezetben: I. A referenzmunkát segítő kiadványok; II. Levelek, emlékek, dokumentumok; III. A zenetörténettel foglalkozó munkák; IV. A zenei folklórral foglalkozó munkák; V. A Hangszerekkel